

socializace, ovlivňující každodenní životní roli (tradiční) politické,

Daniel Růžička **Československá televize jako továrna na propagandu¹**

Dvacáté století, ať už jej chceme nazývat jakkoli, se jednomu označení vyhnout nemůže. Je jím „století propagandy“. Jakmile bylo během druhé světové války dosaženo společného cíle porazit fašismus, začaly se ve vztazích mezi Spojenými státy americkými a Sovětským svazem projevovat politické, ekonomické a společenské rozdíly. Na jedné straně stál systém vyznávající liberální demokracii a svobodný trh a na druhé režim omezující občanské svobody a centrálně řízená ekonomika. Mezi mocnostmi se rozhořel spor, který zasáhl nejen politiku, ale významně ovlivňoval mediální obsahy tisku, rozhlasu i filmu – a nastupující televize. Jenže, pokud televize v demokratické společnosti plní především roli informační, vzdělávací a zábavní, řekněme, že v nedemokratickém režimu či totalitním systému je kladena na první místo její role propagandistická, kdy záměrně a systematicky u diváků usiluje o vytvoření žádoucího třídního vědomí a vzorů jednání pro formování jediného světového názoru. Ve svém vysílání taková televize šíří ideje, teorie, názory a doktríny, tak aby vyzdvihla monopolní stranickou a státní ideologii vládnoucího subjektu, tendenčně je vysvětluje, modifikuje do podoby přizpůsobené aktuálním situacím a přesvědčuje příjemce o jejich správnosti. Myšlenky, informace a skutečnosti záměrně manipuluje a neumožňuje jejich konfrontaci s jinými či nezávislými zdroji.²

V tomto příspěvku zaměřím pozornost na propagandistickou roli Československé televize (ČST) jako jednoho z hlavních ideologických nástrojů Komunistické strany Československa (KSČ) a významné součásti mediálního bloku socialistických zemí v čele se Sovětským svazem, který televizi považoval za jeden z masových prostředků informace a propagandy, výchovy, osvěty a organizace volného času obyvatelstva. V SSSR a ostatních socialistických zemích měla televize za úkol objasňovat činnost komunistických a dělnických stran, státních orgánů, osvětlovat účast pracujících na budování socialismu a komunismu, obhajovat specifické rysy socialistického životního stylu, sloužit k formování veřejného mínění, k ideové, mravní a estetické výchově mas a uskutečňovat

¹ Text vznikl v rámci Projektu ČT historické a teoretické analýzy televizní tvorby.

² Irena REIFOVÁ, *Slovník mediální komunikace*, Praha 2004, s. 192.

propagandu mírumilovné zahraniční politiky. V odborné literatuře se uvádělo, že „sovětská televize jako účinný prostředek komunistické výchovy pracujících zaujímá důležité místo v systému ideologické práce KSSS, je všelidovou tribunou, na které vystupují přední dělníci a rolníci, specialisté z různých oblastí národního hospodářství, státní a straniční pracovníci, vědci, činitelé literatury, umění aj.“³ Takový názor na roli televize převažoval i v Československu. Vhodně to ilustruje například vyjádření prvního náměstka ústředního ředitele ČST Vladimíra Diviše: „Konkrétním výrazem socialistického charakteru ČST bude uplatňování zásady, že v naší společnosti patří obrazovka pracujícím, a je veřejnou tribunou těch, kteří svou obětavou prací vytvářejí přítomnost i budoucnost socialismu.“⁴ Marxističtí teoretici masové komunikace zdůrazňovali, že buržoazní propaganda dává přednost emocionálnímu působení na diváky a manipulaci s názory a postoji mas před racionálním působením masových komunikačních prostředků.⁵ Opomíjeli však fakt, že tuto teorii v praxi prováděla především státní média tzv. východního bloku.

Marxisticko-leninský světový názor, třídní pohled a komunistická ideologie v období 1953–1989 prostoupily celou tvorbou a vysíláním ČST; infiltrovaly jak její zpravodajství, tak uměleckou, dokumentární a vzdělávací tvorbu.

V počátcích televize neměli funkcionáři KSČ ani ponětí, jak účinným politickým nástrojem ji jejich nástupci učiní.

³ *Úloha televize v životě jednotlivce a v životě společnosti*. Ed. Vladimír UNGR, Praha 1989, s. 48–49.

⁴ Vladimír DIVIŠ, *Televize v roce 1978*, Československá televize, 1978, č. 2, s. 3.

⁵ *Výkladový slovník socialistické žurnalistiky*, Praha 1977, s. 182.

rné literatuře se uvádělo, ické výchovy pracujících SSS, je všelidovou tribu- alisté z různých oblastí ci, vědci, činitelé litera- oval i v Československu. stka ústředního ředitele tického charakteru ČST vrazovka pracujícím, a je tvářejí přítomnost i bu- munikace zdůrazňovali, mu působení na diváky a působením masových tuto teorii v praxi prová-

d a komunistická ideo- vysíláním ČST; infiltro- rní a vzdělávací tvorbu.

politickým nástrojem ji jejich ná-

GR, Praha 1989, s. 48–49.
s. 3.

I když i v tomto případě platí, že v různých letech v různé míře intenzity, ale vždy v souladu s obecným směřováním komunistického režimu a jeho politiky. Přirovnání ČST k továrně na propagandu se na první pohled může jevit jako nepřiměřené, až vyhrocené, skutečností ale je, že denně vyráběla a vysílala takový obsah, kterým československou společnost ovlivňovala k podpoře komunistického režimu a aktuální politiky KSČ.⁶ Zatímco však na činnost československé televize v 50. a 60. letech minulého století můžeme nahlížet shovívavěji, jako na nové začínající médium, které se teprve etablovalo, hledalo svou programovou tvář a komunistický režim, stejně jako ostatní umělecké instituce „jen“ propagovalo,⁷ v 70. a 80. letech působila televize nejen jako velmi efektivní ideový nástroj, ale také jako účinný mocenský nástroj KSČ, kterého stranický a státní aparát využíval a zneužíval proti svým domnělým i skutečným odpůrcům. Přitom v samých počátcích televizního vysílání v Československu vedoucí představitelé nového lidově demokratického režimu neměli ani potuchy, jak účinným politickým nástrojem se televize ve skutečnosti může stát, jaký rozvoj ji čeká a jak velký divácký dosah bude mít. Ostatně, netušili to ani při zahájení televizního vysílání roku 1939 v Sovětském svazu či v Polsku a Německé demokratické republice v roce 1952.

Ale již po sedmi letech vysílání vedení KSČ v roce 1960 konstatovalo, že slova, která ve 20. letech minulého století napsal o filmu Vladimír Iljič Lenin, že je pro komunisty nejdůležitějším ze všech umění, se plným právem dají vztáhnout také na televizi. Vedoucí straníční představitelé tak učinili v *Usnesení ústředního výboru KSČ o stavu a nových úkolech Čs. televize*, ve kterém její roli na jedné straně pozitivně vyzdvihli: „Televize v Československu díky svému rozšíření a možností [se] stává důležitým prostředkem politické a kulturní výchovy pracujících. Působí současně a názorně na milióny diváků, zasahuje bezprostředně do jejich života. Je možno říci, že tu jde o jeden z nejdůležitějších nástrojů výchovy lidu v komunistickém duchu.“⁸ Zároveň její dosavadní program podrobili kritice. Československé televizi přikázali, aby pracovala výhradně v komunistickém duchu a v usnesení uvedli, že „ústřední výbor zdůrazňuje, že Čs. televize je televizí socialistickou a celá její činnost musí být založena na politice Komunistické strany Československa“.⁹ Podřízenost zpravodajství a televizní tvorby politice KSČ byla brzy zakotvena v historicky prvním statutu ČST, který československá vláda přijala 15. listopadu 1963.

⁶ Výjimku tvořilo období pražského jara 1968, kdy se televizní tvorba vymaňovala z dosud uplatňovaných ideologických a propagandistických rámců.

⁷ Ve zprávě ÚV KSČ X. sjezdu KSČ, kterou přednesl Antonín Novotný, byla propaganda marxismu-leninismu přiřčena jen tisku – novinám a časopisům. Viz *Zpráva ÚV KSČ X. sjezdu KSČ a další úkoly strany*, Rudé právo, 12. 6. 1954, s. 8.

⁸ Archiv a programové fondy ČT (dále jen APF ČT), fond Ve1 – Styk ČT a ÚV KSČ 1959–62, karton 27, i. č. 212, Usnesení ÚV KSČ o stavu a nových úkolech Československé televize k ostatním kulturním institucím z 24. 5. 1960.

⁹ Tamtéž.

Bylo v něm definováno, že řízení ČST podléhá vládě a svoji činnost vyvíjí a své úkoly plní podle směrnic a pokynů Komunistické strany Československa a jejích řídicích orgánů. O rok později Národní shromáždění závislost televize na politice KSČ ztvdilo v prvním zákonu o Československé televizi (č. 18/1964) a tento stav fakticky vydržel až do 23. listopadu 1989, kdy vedení KSČ během sametové revoluce předalo odpovědnost za televizní vysílání československé vládě.¹⁰

Socialistická televize dohání televizi kapitalistickou

Zatímco v oblasti televize byla 50. léta v Československu ve znamení jejího organizačního a technického budování, programového rozvoje a hledání role ve společnosti, ve světě se televize jako médium již intenzivně zapojovala do veřejného života; významné události se postupně dostávaly do zorného pole jejího zájmu, televizní zpravodajství a publicistika se stále zřetelněji stávaly aktérem politického života, a to zvláště ve Spojených státech amerických.¹¹ V Československu se na televizních obrazovkách zatím objevovaly převážně umělecké pořady, jako byly studiové, živě vysílané, televizní inscenace, přímé přenosy divadelních představení a zábavných estrád; postupně přibývaly přímé přenosy sportovních utkání. Zpravodajství bylo na samém počátku své existence. Během 60. let se televize ve světě stala klíčovým médiem a její zpravodajství určujícím faktorem nejen domácí politiky Spojených států, ale i jejich zahraničního angažmá. (Na počátku 60. let se například zrodila tradice televizních debat amerických prezidentských kandidátů a televizní zpravodajství z vietnamské války významně ovlivnilo postoj veřejného mínění k této válce a posílilo intenzitu odporu k ní.) Televize se zároveň stala symbolem konformního a konzumního způsobu života. Alternativou americkému principu komerčního vysílání pak byla služba veřejnosti vysíláním, tedy veřejnoprávní média, jejichž prototypem byla britská BBC.¹²

Také v Československu, kde po politicky tuhých 50. letech, po smrti Stalina a Gottwalda, přicházelo uvolňování poměrů ve společnosti i v kultuře, došlo k posunům v programové náplni ČST i v jejím vnímání jak diváky, tak vládnoucí politickou mocí. Televize se už také začala stávat zprostředkovatelem veřejného a politického života v Československu (protože již na to byla technicky vybavena) a vysílala nejrůznější politické a společenské akce a významné kulturní události. Dokonce došlo na pokusy kritizovat nešvary ve společnosti. Kritika dopadala na úrodnou půdu a vyvolávala protitlak aparátu KSČ, který tuto situaci řešil nejrůznějšími administrativními zásahy, a nakonec i personálně, kdy do vedení ČST za náměstky ústředního ředitele

¹⁰ Milan ŠMÍD, *Česká média a jejich role v procesu politické změny roku 1989*, Louč – příležitostná příloha, dostupné online: www.louc.cz/memo/listopad89.html [31. 10. 2018].

¹¹ Petr BEDNAŘÍK – Jan JIRÁK – Barbara KÖPPOVÁ, *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*, Praha 2011, s. 246.

¹² Tamtéž, s. 282.

a svoji činnost vyvíjí
ké strany Českosloven-
shromáždění závislost
eskoslovenské televizi
padu 1989, kdy vedení
a televizní vysílání čes-

kou

sku ve znamení jejího
rozvoje a hledání role
enzivně zapojovala do
ávaly do zorného pole
stále zřetelněji stávaly
státech amerických.¹¹
n objevovaly převážně
vizní inscenace, přímé
l; postupně přibývaly
o na samém počátku
lčovým médii a její
itiky Spojených států,
t se například zrodila
kandidátů a televizní
stoj veřejného mínění
ároveň stala symbolem
americkému principu
m, tedy veřejnoprávní

o. letech, po smrti Sta-
polečnosti i v kultuře,
n vnímání jak diváky,
la stávat zprostředko-
sku (protože již na to
ké a společenské akce
usy kritizovat nešvary
volávala protitlak apa-
ministrativními zásahy,
y ústředního ředitele

Louč – příležitostná příloha,

lií: od počátku do současnosti,

V televizní tvorbě byl kladen důraz na lidovost, která měla být sdělná nejširším vrstvám pracujícího lidu (počátky televizního vysílání).

(pro zpravodajství a umělecký program) dosadil dva aparátů KSC, aby byla zaručena poslušnost a konformita k politickému vedení země. V roce 1965 přijalo předsednictvo ÚV KSC usnesení vůči ČST, ve kterém kritizovalo televizi za subjektivní přístup k politickým a hospodářským problémům a za celkovou neuspokojivou úroveň ideově-politické práce. O několik měsíců později kritiku televize ve svém usnesení zopakoval také ústřední výbor KSC. Právě tyto politicky motivované administrativní a politické zásahy se začátkem roku 1968, po nástupu nového Dubčekova reformního vedení strany, staly spouštěcím ventilem snahy pracovníků ČST vymanit se ze svazujícího direktivního řízení KSC a existující cenzury. Důležité bylo, že ústřední ředitel televize Jiří Pelikán těmto snahám nebránil. ČST v následujících měsících roku 1968 začala svým vysíláním zasahovat do veřejného života v Československu a určovat tempo i rytmus změn, které ve společnosti probíhaly, čímž západní televize v jejich veřejném angažmá velmi rychle dohnala. Zároveň uvedla všechna dosud trezorová díla a díla nová od dříve zakázaných autorů a otevírající tabuizovaná témata. Poprvé ve své krátké historii začala přinášet nemanipulované, objektivní zpravodajství a publicistiku. Svou kritikou i širokou informovaností plnila službu veřejnosti. Srpnová vojenská okupace svobodnou roli televize sice dovršila, ale ve svém důsledku všechno pozitivní dění přerušila a ČST byla v následujícím dvacetiletí opět podřízena aparátu KSC a normalizační politickou mocí přeměněna na mocenský a ideový nástroj strany. Husákově normalizační vedení KSC televizi kádrově vyčistilo tak, aby sloužila k prosazování základních cílů, „které bude naše společnost pod

vedením Komunistické strany Československa plnit“.¹³ Televize byla využita v propagandistických kampaních proti všem, kteří se v roce 1968 angažovali za obrodu strany a společnosti, proti posrpnové (1968) i poúnorové (1948) emigraci, ale také proti obsahu vysílání „buržoazních“ rozhlasových a televizních stanic, které nový normalizační režim podrobovaly kritice. „V zápase s nepřátelskou diverzí plní ČST svou nezastupitelnou úlohu a jako jediný prostředek masové komunikace, který spojuje slovo i obraz vede tento boj na základě soustavného rozvíjení ideových hodnot marx-leninismu a socialistického charakteru naší společnosti.“¹⁴

Kádry rozhodují vše

Jako ve většině okolních zemí také v Československu televize začínala svou existenci v rámci rozhlasu. Přestože již pod dohledem aparátu KSČ, ale za situace absolutně urychleného zavádění a programového rozšiřování, za nedostatečných technických a materiálních podmínek, probíhalo budování a rozvoj nového technického a uměleckého prostředku v 50. letech v módu nebývalého nadšenectví, improvizace a obětavosti, při kterém se na žádoucí třídní původ budovatelů televize a jejich členství v KSČ striktně nehledělo. Až v roce 1958 do chodu televize zasáhla první politická personální čistka. Tato celostátně konaná třídně politická prověrka nestraničů¹⁵ stvrdila status quo, že kritérium třídního původu a politické angažovanosti vždy stojí před odborností a charakterem. V důsledku toho muselo v pražském televizním studiu na sto pracovníků odejít nebo se nechat přeřadit na „méně odpovědná místa“. Pracovat v ČST nadále znamenalo být pod kuratelou kádrových dotazníků, politických hodnocení a zvýšeného dohledu sledujícího angažovanost zaměstnanců a jejich vztah k politice KSČ. Přijímání pracovníků do vedoucích funkcí bylo vázáno na *Kádrový pořádek nomenklatury*, který předpokládal, že do předepsaných vedoucích pozic budou jednotlivé adepty schvalovat orgány KSČ. Politickou způsobilost externích spolupracovníků televize pak střežilo oddělení zvláštních úkolů Hlavní správy tiskového dohledu,¹⁶ později Státní bezpečnost.

Pro ČST tvořilo v průběhu šestatřiceti let mnoho vynikajících tvůrčích osobností, předních umělců i významných novinářů a dokumentaristů, kteří se

¹³ APF ČT, fond StS, karton 295, i. č. 3269, Programové úkoly ČT v r. 1971, TV zpravodaj, informační věstník ústředního ředitelství ČST, č. 10/70, ČST 1970, s. 2.

¹⁴ APF ČT, fond Vez, karton 89, i. č. 600, Boj ČST proti ideologické diverzi rozhlasové stanice Svobodná Evropa, listopad 1977.

¹⁵ Celostátní třídně politická prověrka nestraničů byla provedena na základě rozhodnutí KSČ a vlády. Dle Usnesení vlády Republiky československé č. 256 ze dne 14. 3. 1958 jejím cílem bylo „očistit státní a hospodářský aparát od všech politicky nespolehlivých živlů“. Viz http://totalita.cz/gallery/gall_1_024_1.php [31. 10. 2018].

¹⁶ Jarmila CYSAŘOVÁ, *Československá televize*, in: *Slovníková příručka k československým dějinám 1948–1989*, Praha 2006 (kap. „Způsoby ovládnutí společnosti komunistickou stranou, komunistický režim a obyvatelstvo“), s. 31, dostupné online: http://www.usd.cas.cz/wp-content/uploads/Priirucka48_89.pdf [31. 10. 2018].

nit“.¹³ Televize byla využita
í se v roce 1968 angažovali
(1968) i pouťorové (1948)
ních“ rozhlasových a tele-
robovaly kritice. „V zápase
elnou úlohu a jako jediný
ovo i obraz vede tento boj
ot marx-leninismu a socia-

isku televize začínala svou
edem aparátu KSČ, ale za
ramového rozšiřování, za
úinek, probíhalo budování
ředku v 50. letech v módu
, při kterém se na žádoucí
KSČ striktně nehledělo. Až
ká personální čistka. Tato
úků¹⁵ stvrdila status quo, že
i vždy stojí před odborností
n televizním studiu na sto
odpovědná místa“. Pracovat
ých dotazníků, politických
ranost zaměstnanců a jejich
icích funkcí bylo vázáno na
lo předepsaných vedoucích
SČ. Politickou způsobilost
oddělení zvláštních úkolů
bezpečnost.

ooho vynikajících tvůrčích
a dokumentaristů, kteří se

1, TV zpravodaj, informační věstník

iverzi rozhlasové stanice Svobodná

ákladě rozhodnutí KSČ a vlády. Dle
jím cílem bylo „očistit státní a hos-
otalita.cz/gallery/gall_1_024_1.php

1 k československým dějinám 1948–
ckou stranou, komunistický režim
content/uploads/Prirucka48_89.pdf

většinou upřímně politicky angažovali, jako členové či sympatizanti KSČ, nebo činili jako nekomunisté ve jménu svého talentu a jeho uplatnění a rozvíjení významné či méně významné politické ústupky. Pro ČST však tvořili i nepříteli talentovaní, druhořadí, ale o to více ambiciózní tvůrci, propagandisté a novináři, kteří se k tvorbě dostávali výhradně díky své politické angažovanosti a členství v KSČ, případně služební vazbě na politický aparát KSČ, armádu nebo Ministerstvo vnitra. Ti všichni svým uměním a tvůrčí činností naplňovali programové záměry ČST, které v době její mnohaleté existence byly více či méně ideologické, umělecky odvážné či konzervativní, v nichž byl kladen důraz na lidovost, ale zároveň na vysokou uměleckost. Ať už to byly původní televizní hry, nebo inscenace klasických literárních děl našich, ruských a sovětských komunistických nebo proletářských autorů, ale i světových, většinou, marxisticky řečeno, pokrokových autorů, případně skutečné události včleněné do dramatické rekonstrukce či hry faktu, nebo hudební, zábavné či vzdělávacích pořady. Jejich obsah vždy zdůrazňoval socialistický charakter společnosti, ať již šlo o znázorňování osobních a pracovních mezilidských vztahů, či sociálních rozdílů mezi dělnickou třídou a buržoazií. Seriálová tvorba pak důsledně přinášela příběhy odehrávající se v nejrůznějších oborech socialistické společnosti.

Obrazovka patří pracujícím

Drtivá většina televizní tvorby zpracovávala – slovy socialistické terminologie – „dramatické pořady, které svou tematikou pomáhaly budovat socialismus, oslavovaly poctivou a tvůrčí práci a přispívaly k osvojování základních, principiálních hodnot socialistické společnosti a zobrazovaly osudy významných hrdinů současnosti – dělníků, zemědělců i výzkumných pracovníků“.¹⁷ Další část televizní tvorby zobrazovala „historickou cestu dělnické třídy od revoluční minulosti k socialistické současnosti“. Sem patřily pořady, jejichž tématem byla „významná období novodobé historie, období bojů dělnické třídy za svá práva, odboj českého a slovenského lidu proti fašistickým okupantům, poválečná léta nejednou spojená s otevřeným střetnutím s nepříteli socialistické orientace, osudy vůdčích postav našeho a mezinárodního dělnického hnutí, významné události, které ovlivnily orientaci k socialismu, životní příběhy zobrazující významné historické osobnosti, ale i obyčejné prosté lidi v různých mezních situacích na historické cestě proletariátu a dělnické třídy k socialistické současnosti“.¹⁸ V televizní tvorbě své místo měly i „pořady poezie a literární pásma většinou s protiválečnou a proletářskou poezií, pořady hudební tvorby, které svou kulturně vzdělávací funkcí a vysokou ideovou a uměleckou úrovní oslavovaly významné dny našeho lidu, zábavné a hudebně zábavné pořady k významným dnům jako poděkování za dobrou práci, publicistické a dokumentární pořady, které působily svou závažnou tematikou na formování morálního profilu diváků,

¹⁷ *Obraz doby v tvorbě Čs. televize*. Ed. Václav KVASNIČKA, Praha 1987, s. 63–83.

¹⁸ Tamtéž.

publicistické a vzdělávací cykly přispívající k výchově všech generací v duchu socialistického vlastenectví a k úctě k dosaženým výsledkům pracujícího lidu“.¹⁹ Svou roli v propagandistickém působení televize sehrával i kontext aktuálního politického dění – a to nejen u nás, ale především v mezinárodní politice –, v jakém byly televizní pořady vlastní nebo zahraniční tvorby a filmy zařazovány do vysílání. „Téma současnosti musí ovlivňovat vědomí pracujících, posilovat socialistické vlastenectví a socialistický internacionalismus, směřovat proti maloměššáctví a spotřebitelskému chápání lidské existence, musí rozvíjet úsilí za komunistickou přeměnu světa.“²⁰ Tak shrnoval roli televize první náměstek ústředního ředitele ČST Vladimír Diviš v roce 1978.

Jak je již uvedeno výše, aparát ústředního výboru KSČ na televizi dohlížel již od 50. let; přípravy televizního vysílání osobně řídil přední ideolog KSČ a ministr informací a osvěty Václav Kopecký. Po řadě málo úspěšných pokusů televizi organizačně postavit a řídit jako v Sovětském svazu (společně s Československým rozhlasem a Ministerstvem spojů a programově prostřednictvím kolektivního orgánu složeného z dělníků, rolníků a inteligence) vznikla v roce 1959 samostatná ústřední organizace státní správy – Československá televize. Takový subjekt se již dal lépe mocensky sledovat a politicky řídit. KSČ vytvořila několik orgánů, které na hromadné sdělovací prostředky řídit. KSČ vytvořila říkalo, dohlížely. V roce 1953 vznikl cenzurní úřad Hlavní správa tiskového dohledu (HSTD), který v roce 1966 nahradila Ústřední publikační správa (ÚPS), v roce 1968 Český úřad pro tisk a informace (ČÚTI, na Slovensku jeho obdoba SÚTI) a v roce 1980 Federální úřad pro tisk a informace (FÚTI). V 70. a 80. letech sdělovací prostředky řídila vybraná oddělení ústředního výboru KSČ. Nejvyšší stranické orgány – předsednictvo ÚV KSČ a sekretariát ÚV KSČ – každoročně projednávaly a schvalovaly ideově tematické plány, což byly programové plány ČST na nejbližší rok, a vyjadřovaly se k nejrůznějším programovým, tvůrčím, personálním a kádrovým a provozním otázkám televize a schvalovaly nejvyšší vedoucí funkcionáře ČST. Každý týden se zástupci televize účastnili porad na ústředním výboru KSČ, kde byly sdělovací prostředky usměrňovány k žádoucímu politickému, ideovému a propagandistickému působení. Jednu poradou organizovalo oddělení masových sdělovacích prostředků ÚV KSČ s šéfredaktory sdělovacích prostředků, kde byla hodnocena činnost redakcí a nastolovala se zde budoucí agenda. Druhou poradou organizoval tajemník zodpovědný za ideologický úsek Jan Fojtík s řediteli ústředních sdělovacích prostředků, na které informoval o aktuálních otázkách politiky KSČ projednávaných na zasedáních předsednictva ÚV KSČ. Na programovou tvorbu ČST také měly vliv stranické sjezdy i některá zasedání pléna ÚV KSČ.

Ve druhé polovině 80. let začínalo být jasné, že brzy bude prolomen propagandistický a informační monopol ČST v souvislosti s nastupujícími technologiemi

¹⁹ *Obraz doby.*

²⁰ V. DIVIŠ, *Televize v roce 1978*, s. 3.

ch generací v duchu
n pracujícího lidu“.¹⁹
i kontext aktuálního
zinárodní politiky –,
oy a filmy zařazovány
pracujících, posilovat
nus, směřovat proti
e, musí rozvíjet úsilí
evize první náměstek

na televizi dohlížel již
í ideolog KSČ a mini-
ných pokusů televizi
lečně s Českosloven-
ostřednictvím kolek-
e) vznikla v roce 1959
ovenská televize. Ta-
y řídit. KSČ vytvořila
jak se médiím tehdy
správa tiskového do-
likační správa (ÚPS),
vensku jeho obdoba
(TI). V 70. a 80. letech
ýboru KSČ. Nejvyšší
V KSČ – každoročně
ly programové plány
gramovým, tvůrčím,
schvalovaly nejvyšší
e účastnili porad na
měřnovány k žádou-
obení. Jednu poradu
ÚV KSČ s šéfredak-
edakcí a nastolovala
nník zodpovědný za
cích prostředků, na
ojednávání na za-
a ČST také měly vliv

de prolomen propa-
tupující technologií

I ve stísněných prostorách televizního studia v Měšťanské besedě vznikaly pořady plné pionýrů (60. léta).

přenosu televizního signálu prostřednictvím družicového vysílání. Na území ČSSR měl zasahovat signál zahraničních televizí, s čímž chtělo vedení ČST programově bojovat. „Je však zásadní rozdíl mezi televizemi socialistických a kapitalistických zemí. Naše televize se snaží rozvíjet dobré stránky člověka, přinášet mu zasvěcené informace, kvalitní hry a filmy. U nás obrazovka patří pracujícím. Nejenom zaměřením programu, ale i tím, že na obrazovce velmi často vystupují přední pracovníci a dělí se s nimi o své názory. Proto za nimi jezdí naše štáby a seznamují s jejich životem, nápady, naše televizní diváky.“ Takto hovořila Milena Balašová, náměstkyně ústředního ředitele ČST a pokračovala: „Nepamatuji se, že bych, byť jednou, viděla v některé americké televizi dělníka, který by hovořil o svých názorech, o své práci. A vůbec jsem si nemohla zvyknout, že reklama bezohledně každou čtvrt hodinu přerušovala i ten nejzajímavější příběh kramářským vychvalováním zubní pasty té a té značky, nebo něčím podobným. Nemluvíme už o násilí, které je na amerických obrazovkách doma a vzbuzuje protesty a odpor rodičů a pedagogů [...]. Naše televize je vysoce humánní, a jak jsem již řekla, jejím cílem je rozvíjet všechny dobré stránky člověka, vychovávat člověka společnosti socialistické.“²¹ Podobný konfrontační tón nastolil ve svém textu také tehdejší ústřední ředitel ČST Jan Zelenka: „Jsme si vědomi, že v současných podmínkách rozděleného světa probíhá ostrý třídní zápas dvou rozdílných společensko-ekonomických systémů.

²¹ Milena BALAŠOVÁ, *25 televizních let*, *Vlasta*, 32, 1978, č. 20. s. 19.

Síla socialistického společenství působí v Evropě tak účinně, že nemohlo dojít ke konfrontaci na vojenském poli, avšak tím prudčeji dochází ke konfrontaci socialistické a buržoazní ideologie. Imperialistické státy vybudovaly řadu antikomunistických centrál, všechny dostupné prostředky zapojily do tažení proti socialismu.²² Proto hledání a zdůrazňování rozdílů mezi západními a východními televizemi probíhalo až do konce 80. let minulého století.

V tomto textu jsem se nesnažil popsat propagandistickou roli ČST do detailu, spíše obecně naznačit hlavní tendence v její činnosti a situaci v této oblasti.²³ Dodnes zůstává zajímavým svědectvím o chápání televize diskusní příspěvek vedoucího katedry televize Fakulty žurnalistiky Univerzity Karlovy, režiséra ČST a předního normalizačního propagandisty Miroslava Hladkého, přednesený na konferenci o televizní propagandě a dokumentaristice v roce 1975: „Když se kdysi na maličkých obrazovkách poprvé objevily pohyblivé obrázky, mnoho se diskutovalo, co to vlastně televize je. Někteří teoretikové soudili, že se stane kinem v bytě. Jiní, že bude domácím divadlem. Je zajímavé, že při zrodu televize téměř nikdo neuvažoval o tom, že by se televize měla stát velmi účinným, ne-li nejúčinnějším nástrojem masové propagandy, ovlivňování veřejného mínění a zdrojem šíření informací vůbec.“²⁴

²² Jan ZELENKA, *Televize a vědomí sounáležitosti*, Československá televize, 1979, č. 1, s. 3.

²³ Viz např. Paulina BREN, *Zelinař a jeho televize. Kultura komunismu po pražském jaru 1968*, přel. P. Šustrová, Praha 2013; Jarmila CYSAROVÁ, *Československá televize a politická moc 1953–1989*, *Soudobé dějiny*, 9, 2002, č. 3–4, s. 521–537; Daniel RŮŽIČKA, *Československá televize a totalitní moc v období 1953–1989*, in: P. Kaňka – V. Kofránková – I. Mayerová – M. Štoll a kol., *Autor-víze–meze–televize*, Praha 2015, s. 63–72.

²⁴ *Konference o tv propagandě a dokumentaristice. Velký sál Klubu školství a kultury 18.–20. března 1975*, Praha 1975, s. 6.

Film a dějiny 7 Propaganda

Petr Kopal a kol.

Edičně připravil Petr Kopal,
redakčně zpracovali Petr Kopal a Václav Žák

V koedici s Ústavem pro studium totalitních režimů
(Siwiewcova 2, Praha 3, 130 00, www.ustrcr.cz)
vydalo nakladatelství CASABLANCA – Václav Žák /publikace č. 51/
(Feřtekova 23, Praha 8, 181 00, tel: 732 754 685, www.icasablanca.cz) v roce 2018.
Překlad anglického resumé Olga Neumanová.

Návrh obálky a grafická úprava Jakub Troják.
Odpovědný redaktor Václav Žák (zakvaclav@post.cz).
Vytiskla tiskárna PBTisk, a. s., Příbram.
Vydání první.

Doporučená cena (včetně DPH) 399 Kč.

ISBN 978-80-87292-44-0 (Václav Žák – Casablanca)
ISBN 978-80-88292-22-7 (Ústav pro studium totalitních režimů)

h
9). Pro-
říklady
Křižníku
n
se
re-
émata:
sy
é“
í
, který
oli-
1940
rt
lo-
ého
a?
ekne
spojení
říklady
alizač-
ána
světa
ideo-
obou
lí na
kapitol
někud
ní-
ČST
ímž
života,
jora

Film a dějiny 7 PROPAGANDA

Petr Kopal a kol.

„casablanca

ústav pro studium
totalitních režimů